

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна

курсowa робота

з дисципліни «Економічна теорія»

на тему:

**«ФІНАНСИ: СУТЬ, ФУНКЦІЇ І РЕГУЛЮЮЧА РОЛЬ В
ЕКОНОМІЦІ»**

Студента групи ФБС-22

Сернецького Віктора

Напряму підготовки: «Фінанси та
кредит»

Керівник:

к.е.н. Сліпченко Т.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2016 рік

План

Вступ

1. Соціально-економічна сутність, функції, структура і закономірності розвитку фінансів та фінансової системи
2. Роль фінансів в економічному регулюванні
3. Аналіз проблем функціонування фінансової системи в Україні та шляхи їх вирішення

Висновки

Зміст

Вступ.....	4
1. Соціально-економічна сутність, функції, структура і закономірності розвитку фінансів та фінансової системи.....	6
2. Роль фінансів в економічному регулюванні.....	16
3. Аналіз проблем функціонування фінансової системи в Україні та шляхи їх вирішення.....	27
Висновки.....	34
Список використаної літератури.....	37

Вступ

Формування ринкових відносин в Україні супроводжується суттєвими змінами фінансової системи, зростанням ролі та ускладненням функцій фінансів. З'являються нові фінансові інститути (довірчі товариства, інвестиційні фонди, холдингові компанії, депозитарії, реєстратори, фондові біржі та ін.). Все більш високої кваліфікації спеціалістів вимагає менеджмент державного бюджету, діяльності комерційних банків, розвитку нефінансових підприємств різних форм власності, проведення операцій в сфері зовнішньоекономічних відносин. Потребує обґрунтованих рішень і управління фінансовими ресурсами громадян, оскільки існує багато альтернативних напрямів їх використання.

Актуальність теми курсової роботи пов'язана з тим, що поглиблене вивчення фінансів стало необхідністю для зростаючого контингенту спеціалістів, які залучаються до економічного процесу. Разом з тим, фінансова система нашої країни помітно відрізняється від розвитку її в інших державах. Це пояснюється багатьма причинами. До них, зокрема, відносяться відмінності в державному регулюванні фінансової діяльності, зрілості ринкових структур, в умовах для залучення іноземних інвестицій, в формуванні та використанні фінансів місцевого самоврядування та ін.

Метою написання курсової роботи є можливість вивчення основних фундаментальних положень фінансів, а також їх врахування в практичній діяльності.

До основних **задач** написання курсової роботи відносяться: розгляд змісту, структури і функцій фінансів, а також ролі фінансів в умовах ринкових трансформацій.

Об'єктом курсової роботи є фінанси в Україні.

Предметом роботи є соціально-економічні відносини, що виникають в умовах функціонування фінансів та фінансової системи в українській державі.

Теоретичною основою написання курсової роботи є нормативні документи України, монографії, підручники та посібники, періодична

література.

Дослідження у сфері фінансів знайшли своє відображення у роботах провідних вчених: Василика О. Д., Булгакової С. О., Гольцберга М. А., Завгороднього А. Г., Опаріна В. М., Поддєрьопна А. М., Савлука М. І., Столярова В. Ф., Федосова В. М., Юрія С. І., Кириленко О. П., Крисоватого А. І., Безгубенко Л. та ін.

Розділ 1. Соціально-економічна сутність, функції, структура і закономірності розвитку фінансів та фінансової системи

Термін фінанси походить від латинського "financia", що означає дохід, готівка. В широкому значенні фінанси - це грошові кошти, грошові обороти. Фінанси виникли в період формування державності і становлення товарно-грошових відносин. Вперше цей термін почав використовуватись в XIII-XV ст. в Італії, де міста Флоренція, Венеція, Греція перетворились на провідні торгові центри. В умовах натурального господарства переважна частина доходів держави мала натуральний характер. В цей період фінанси зводились до формування доходів держави і державних видатків. Розвиток міст, ремесел, торгівлі привів до поширення грошових відносин. Державні фінанси все більше приймають грошові форми. В свою чергу, це спонукало прискорення первісного нагромадження капіталу.

В умовах розвитку ринкової економіки термін фінанси став використовуватись в значенні "грошові доходи", "грошові платежі", "грошовий обіг". Разом з тим, паралельно з державними фінансами розвиваються фінанси недержавних підприємств, банківських установ, формуються фінансові ресурси громадян та ін. Виникають акціонерні товариства, фондові ринки, одержують розвиток цінні папери, міжнародні операції та інші важливі напрями розвитку фінансової системи. На протязі наступних сторіч структура, функції і роль фінансів ускладнюються. Важливі зміни в еволюції їх структури відбуваються в останні десятиріччя.

Перехід України від командної до ринкової економіки супроводжується суттєвими змінами в структурі фінансової системи. Здійснюється повернення до системи, яка була сформована для забезпечення потреб ринкової економіки. Така система була зруйнована в ході соціалістичних перетворень в колишньому СРСР. Задача розбудови фінансів в Україні в сьогоднішні дні - одна із складових задач перехідного періоду. Від її вирішення залежить поступ України до ринкових відносин.

Фінанси - це одна із важливих складових частин практично кожного виду діяльності. Зокрема, вони є невід'ємною стороною діяльності державних органів управління, підприємств, об'єднань підприємств і установ, фізичних осіб, партій, добродійних організацій, міжнародних корпорацій та ін. Фінанси пов'язані з формуванням, обміном, розподілом і використанням валового внутрішнього продукту (ВВП) і національного багатства. Проведення різноманітних видів діяльності передбачає мобілізацію грошових ресурсів, необхідних для забезпечення відповідної діяльності; розподіл мобілізованих фінансових ресурсів, та організацію раціонального використання мобілізованих ресурсів.

Фінанси - це діяльність суб'єктів пов'язана з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів з метою вирішення поставлених задач. До суб'єктів фінансових відносин відносяться державні органи управління, підприємства і установи, громадяни і групи громадян, іноземні інвестори, міжнародні фінансові організації та ін. Цілі, які ставлять перед собою ті або інші суб'єкти, залежать від сфери їх діяльності, організаційних форм, розвитку відносин з іншими суб'єктами та багатьох інших факторів.

Так, державні органи управління в процесі фінансової діяльності переслідують цілі забезпечення фінансовими ресурсами державних видатків, проведення інвестиційної діяльності держави, фінансування соціальних програм, розвитку зовнішньоекономічної діяльності, проведення регулювання економіки та ін. Підприємці ставлять за мету одержання достатніх прибутків, забезпечення окупності капіталу, прискорення його обігу, зменшення фінансових ризиків, оптимізацію оподаткування та ін. Для громадян провідними задачами в процесі проведення фінансової діяльності є забезпечення своєї життєдіяльності, накопичення фінансових ресурсів, проведення інвестиційної діяльності та ін.

Стосовно підприємницької діяльності фінанси можна визначити як елемент бізнесу, пов'язаний з залученням, розподілом та використанням фінансових ресурсів з метою забезпечення підприємницької діяльності. Нерідко

в нашій економічній літературі фінанси визначаються як економічні відносини, які проводяться в грошовій формі і за допомогою яких реалізуються процеси розподілу і перерозподілу ВВП і національного багатства. Передбачається, що такі відносини здійснюються між певними суб'єктами, а в якості об'єктів виступають ВВП та національне багатство. Такий підхід фіксує те, що в процесі фінансової діяльності приймають участь різні суб'єкти, які взаємодіють між собою. При цьому така взаємодія зводиться до розподілу та перерозподілу виробленого продукту та цінностей, які мали місце до господарського процесу.

В "Фінансовому словнику" (автори Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.) міститься таке визначення фінансів: "Фінанси - сукупність економічних відносин, що виникають у процесі формування та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів". Такий підхід залишає осторонь деякі важливі моменти. Перш за все те, що в процесі проведення тієї чи іншої діяльності виникає проблема залучення фінансових ресурсів. Таке залучення не є пасивним процесом, а вимагає активної, цілеспрямованої діяльності. З іншого боку, фінанси відносяться до категорії не тільки розподільчої. Це одна із сторін будь-якої діяльності, яка проводиться постійно. Так, господарський розвиток підприємства передбачає проведення операцій із залучення і використання грошових коштів, емісії цінних паперів, обслуговування позик та ін.

Важливим є і те, що проведення господарських операцій здійснюється з урахуванням фінансових важелів. В умовах ринкової економіки фінансова діяльність є визначальним фактором започаткування і розвитку підприємницької діяльності. Тому фінанси є присутніми в будь-якому господарському процесі з самого його запровадження до одержання і використання фінансових ресурсів. Фінанси не зводяться до розподілу ресурсів. Це особливий вид діяльності, безпосередньо пов'язаний з підприємництвом, що здійснюється в будь-якій галузі.

Предметом фінансів є діяльність суб'єктів, що пов'язана з проведенням мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів

здля реалізації певної мети. Кожен з цих напрямів передбачає проведення певних операцій та використання визначених важелів. Вивчення організаційних засад виконання таких операцій та використання можливих важелів при проведенні як господарської, так і негосподарської діяльності суб'єктів і входить до предмету фінансової науки.

Кудряшов В.П. у навчальному посібнику “Фінанси” стверджує, що реалізація призначення фінансів проявляється через їх функції. Фінанси виконують декілька важливих функцій у соціально - економічному розвитку країни. До найбільш важливих функцій відноситься:

1. Мобілізація ресурсів.
2. Розподіл залучених ресурсів.
3. Організація раціонального використання залучених ресурсів.
4. Здійснення контролю за формуванням і використанням залучених ресурсів[12,с.11].

Мобілізація економічних ресурсів полягає в тому, що за допомогою фінансових важелів суб'єкт діяльності залучає економічні ресурси з метою вирішення певних задач. Мобілізація - це залучення, одержання, придбання ресурсів. Такі операції здійснюються, виходячи з наявності різних умов і можливостей. Мобілізація ресурсів проводиться з використанням різноманітних інструментів. Навіть у випадках, коли мобілізація економічних ресурсів здійснюється у товарній формі, фінанси відіграють важливу роль, оскільки оцінка ресурсів, а також їх обіг здійснюється в грошовій формі. При цьому формуються певні фінансові активи і відповідно, зобов'язання між учасниками.

Мобілізація коштів з метою залучення, державних видатків проводиться держаними органами управління. Джерела мобілізації встановлюються законодавством і затверджуються Законом про державний бюджет на поточний рік. До них, зокрема, відносяться: податки, збори та відрахування, надходження

від приватизації, продаж ресурсів, державних пінних паперів, одержання дивідендів на державні пакети акцій, орендної плати від переданого в оренду державного майна та ін.

З переходом до ринкової економіки процес мобілізації ресурсів для суб'єктів значно ускладнюється. Так, залучення коштів до Державного бюджету має певні межі і потребує злагодженої системи виконання. Одержання коштів шляхом емісії і розміщення цінних паперів передбачає вивчення потреб фінансового ринку, попиту інвесторів, гарантій обслуговування емісій. Одержанню дивідендів передують активна діяльність в управлінні підприємством шляхом участі в роботі загальних зборів акціонерів, в складі спостережної ради, правління та інших органів керівництва ВАТ. Значно ускладнюються умови одержання кредитів. Необхідно забезпечити цільове і прибуткове використання залучених коштів, надати відповідні гарантії кредитору, провести погашення і обслуговування наданих кредитів в строки, передбачені кредитною угодою.

Розподіл ресурсів - це розподіл мобілізованих ресурсів за різними напрямками з метою - забезпечення певної діяльності. Так, розподіл ресурсів на рівні держави в процесі виконання державного бюджету передбачає використання доходів бюджету за певним призначенням. Це фінансування освіти, охорони здоров'я, органів державного управління, проведення регулювання економіки, здійснення державних інвестицій та ін. Суб'єкти підприємницької діяльності розподіляють мобілізовані ресурси на фонди, які використовуються з метою формування та поповнення необоротних та поточних активів. Кожен з названих елементів має певну структуру, яка визначається в процесі діяльності підприємства.

Фінансові ресурси розподіляються між різними групами населення. Зростає обсяг руху фінансових і економічних ресурсів між державами. В процесі розподілу ресурсів використовуються різні способи. Це міжбюджетне регулювання, надання кредитів, створення спільних підприємств, фінансових груп, холдінгових компаній та ін. Розподіл ресурсів між групами громадян проводиться шляхом надання державних дотацій, допомоги, кредитування (як

споживчого, так і підприємницького), фінансування створення додаткових робочих місць, проведення перепідготовки кадрів та ін.

За допомогою фінансів здійснюється організація раціонального і ефективного використання залучених ресурсів. Коли ресурси не дають необхідної віддачі, це приводе до виникнення збитків і дестабілізує господарський розвиток підприємства. Тоді виникає необхідність проведення суттєвих змін як в структурі, так і способах використання залучених ресурсів. Аналіз використання ресурсів виявляє напрями їх оптимізації. На державному рівні вдалий розподіл видатків між розпорядниками ресурсів автоматично не передбачає їх раціонального використання. Задача досягнення фінансових результатів в діяльності суб'єктів полягає в цільовому і ефективному використанні державних програм.

Функція здійснення контролю за формуванням і використанням ресурсів полягає в тому, що за допомогою фінансових важелів і показників проводиться контроль за діяльністю суб'єкту. Такий контроль передбачає вивчення і прийняття рішень щодо доцільності і ефективності виконання функцій мобілізації, розподілу та використання економічних і фінансових ресурсів. Контрольна функція здійснюється різними суб'єктами. До них, зокрема, відносяться власники, державні органи управління, громадські організації та ін.

Власники здійснюють контроль за діяльністю правління шляхом аналізу звітів та показників, які відображають результати роботи суб'єкта господарювання. На основі такого аналізу розробляються і впроваджуються заходи впливу на правління з метою підвищення ефективності його діяльності. Державний контроль - це контроль з боку державних органів управління за фінансовою діяльністю державних установ управління, юридичних і фізичних осіб. Важлива роль в проведенні контролю належить і громадським організаціям. Так, профспілки зацікавлені в проведенні фінансових операцій з урахуванням інтересів працівників і службовців, які залучаються на умовах найму.

Романенко у підручнику “Фінанси” стверджує, що важливою ознакою

фінансів є їх грошовий характер. У повсякденному житті ми часто вживаємо слово "фінанси", маючи на увазі гроші. Справді, фінанси завжди мають грошову форму вираження. Гроші є обов'язковою умовою існування фінансів. У цьому зв'язку неправомірно відносити до фінансів натуральні відносини, які мали місце в епоху рабовласництва і феодалізму. Наявність фінансових відносин завжди супроводжується реальним рухом грошових коштів. Немає грошей - не може бути і фінансів. Тому часто вживається таке визначення, як фінансово-грошові відносини. Але це не дає підстав для ототожнення категорій "фінанси" і "гроші". За ' своїм місцем у товарному виробництві й обігу гроші - це специфічний товар, що має властивість обмінюватися на будь-який інший товар, тобто є загальним еквівалентом. Гроші мають своє призначення в економічному житті суспільства, що виражено в їхніх функціях.

Фінанси - це економічні відносини або між людьми в суспільстві, або між державою і суспільством, що виражаються через рух грошових потоків (готівкових або безготівкових). Отже, у суті фінансів відображається не вся сукупність економічних відносин, а лише такі операції, які можна оцінити у вартісних вимірниках. Гроші - це поняття більш загальне. Можна мати гроші і водночас не мати ніякого відношення до фінансів, і навпаки, при відсутності грошей, лише володіючи майном, майновими правами, правами інтелектуальної власності, оцінивши їхню вартість, можна здійснювати інвестування, бути співзасновником фірми, тобто мати відношення до фінансово-господарської діяльності фірми. Гроші та грошовий обіг суттєво впливають на фінансове становище як фізичних і юридичних осіб зокрема, так і держави в цілому. Не можна досягти стабілізації фінансового становища, не налагодивши нормального грошового обігу. І, навпаки, якщо витрати держави перевищують наявні доходи, це призводить до розладу грошового обігу.

Однією із специфічних ознак фінансів є те, що фінансові відносини завжди пов'язані із формуванням грошових доходів і нагромаджень, які набувають специфічної форми фінансових ресурсів. Вони формуються у суб'єктів господарювання і держави за рахунок різних грошових доходів,

відрахувань і надходжень, а використовуються на розширене відтворення виробництва, матеріальне стимулювання працюючих, задоволення соціальних і інших потреб суспільства.

У практиці господарювання доцільне комплексне використання усіх цих економічних-категорій з урахуванням відмінностей кожної з них.

Прояв сутності фінансів у реальній практичній діяльності розглядається через характеристики функцій, які притаманні даній категорії.

Вивчаючи функції фінансів, необхідно усвідомити, що функції завжди похідні від сутності, яку вони виражають, і показують як, у який спосіб реалізується суспільне призначення даної економічної категорії. Оскільки **специфічне суспільне призначення фінансів** - забезпечити розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту, вираженої в грошовій формі, між: різними суб'єктами господарювання і напрямками цільового використання, сутність фінансів проявляється насамперед, через розподільну функцію. Фінанси за допомогою розподільної функції обслуговують різні етапи розподілу (первинний розподіл і перерозподіл вартості суспільного продукту), різні сфери суспільного життя - сферу матеріального виробництва, сферу обміну і споживання. Фінансовому розподілу притаманні різні види розподілу: внутрішньогосподарський, внутрішньогалузевий, міжгалузевий, міжтериторіальний.

Об'єктами дії розподільної функції фінансів є вартість валового внутрішнього продукту, а також частина національного багатства, яка набуває грошової форми (у разі перерозподілу раніше накопиченого виробничого потенціалу, покриття збитків від стихійного лиха тощо).

Суб'єктами за фінансового методу розподілу є юридичні і фізичні особи, в розпорядженні яких формуються фонди цільового призначення, а також держава.

Розподільна функція фінансів реалізується в процесі первинного розподілу і перерозподілу вартості ВВП.

Первинний розподіл - це розподіл доданої вартості й формування

первинних доходів суб'єктів, які беруть участь у створенні ВВП. Первинними доходами на цій стадії є: у фізичних осіб - заробітна плата, у юридичних осіб - прибуток, у держави - прибуток державного сектора, що централізується в бюджеті, надходження від державних послуг, ресурсів, угідь, а також непрямі податки.

Перерозподіл полягає у створенні й використанні централізованих фондів. За рівнем централізації вони поділяються на загальнодержавні, регіональні, відомчі й корпоративні. Загальнодержавні включають державний бюджет і державні фонди цільового призначення, регіональні - місцеві бюджети і позабюджетні фонди органів місцевого самоврядування. Відомчі - це фонди, що створюють міністерства і відомства. Корпоративні фонди передбачають централізацію частини доходів структурних підрозділів у корпоративних об'єднань.

Провідну роль у перерозподільному процесі відіграє держава. У процесі перерозподілу на загальнодержавному рівні можна виділити окремі стадії перерозподілу. Спочатку відбувається мобілізація і формування загальнодержавних фондів (державного бюджету і цільових загальнодержавних позабюджетних фондів), потім стадія використання цих фондів - направлення коштів на розвиток пріоритетних галузей народного господарства, соціально-культурні заходи, управління, оборону, виплату пенсій тощо. Звідси виникають відносини вторинного перерозподілу.

Кінцевим результатом перерозподільного циклу є те, що одна частина перерозподілених грошових ресурсів через механізм бюджетного фінансування знову переходить у сферу матеріального виробництва, щоб почати новий цикл первинного розподілу з наступним перерозподілом, інша частина перерозподілених грошових ресурсів переходить у сферу споживання (освіта, охорона здоров'я, культура, оборона, держуправління тощо).

Таким чином, беручи активну участь у розподілі і перерозподілі створеної вартості фінанси сприяють трансформації пропорцій, що виникли під час її первинного розподілу, в пропорції кінцевого використання.

Поряд з розподільною фінанси виконують *контрольну функцію, сутність якої проявляється в контролі за розподілом ВВП між: відповідними грошовими фондами і каналами розподілу та їх цільовим використанням.*

Оснoву контрольної функції фінансів становить рух фінансових ресурсів, який відбувається у фондовій і нефондовій формах. Через кількісний вираз фінансових ресурсів фінанси здатні кількісно відображати вартісні пропорції, що формуються в суспільстві, контролювати їх. Саме завдяки контрольній функції фінансів суспільство контролює повноту і своєчасність забезпечення фінансовими ресурсами різних суб'єктів господарювання, включаючи державу, економне й ефективне використання коштів. Головною контролюючою пропорцією є співвідношення між фондами нагромадження і споживання.

Контрольна функція діє не ізольовано, вона тісно пов'язана з розподільною. У практичній діяльності контрольна функція проявляється у фінансовому контролі.

Деякі економісти стверджують, що фінансам притаманні й інші функції: оперативна, регулююча, стимулююча, перерозподільна, відтворювальна, формування грошових фондів, використання грошових фондів, стабілізаційна функція, а також виробнича.

Не применшуючи значення таких підходів, можна стверджувати, що фінанси держави відіграють важливу роль у розширеному відтворенні саме завдяки розподільній функції.

Фінанси, породжені розподільним процесом, тобто економічними відносинами, пов'язані з розподілом і перерозподілом вартості суспільного продукту, використовуються на всіх стадіях його руху: виробництва, розподілу, обміну і споживання.

Розділ 2. Роль фінансів в економічному регулюванні

На думку Романенка, фінанси, як ніяка інша економічна категорія (ціна, кредит, заробітна плата тощо) дають змогу пристосувати (трансформувати) потреби виробництва до потреб споживання. Без фінансів неможливо забезпечувати індивідуальний і суспільний кругообіг виробничих фондів на розширеній основі, регулювати галузеву і територіальну структуру економіки, запроваджувати науково-технічні досягнення, стимулювати інвестиційну діяльність і задовольняти різноманітні суспільні потреби.

Виникнення фінансових відносин, як і їх відмирання, є об'єктивними процесами, що не пов'язані з діяльністю держави. Держава може лише впливати на розвиток фінансових відносин: вводити чи відмінити конкретні види платежів, змінювати форми використання фінансових ресурсів і т. п.

У повсякденній господарській діяльності важлива не сама по собі категорія фінансів, а конкретні форми прояву фінансових відносин, види яких установлюються державою. Визначаючи організаційні форми прояву категорії фінанси, держава використовує останні як активний інструмент управління економікою.

*Як економічний інструмент господарювання фінанси здатні кількісно і якісно впливати на суспільне виробництво. **Кількісний вплив** характеризується обсягом і пропонуванням мобілізованих, розподілених і використаних фінансових ресурсів.*

***Якісний вплив** виявляється в інтересах учасників відтворювального процесу через форми організації фінансових відносин (у який спосіб формуються фінансові ресурси, в яких формах і на яких умовах відбувається їх рух і використання). Саме через якісний вплив відбувається перетворення фінансів в економічний стимул розвитку суспільного виробництва.*

Можливо виділити три головні напрями фінансового впливу на процеси суспільного розвитку:

- 1) фінансове забезпечення потреб розширеного відтворення;

- 2) фінансове регулювання економічних і соціальних процесів;
- 3) фінансове стимулювання.

Фінансове забезпечення відтворювального процесу - це покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання і державою.

В умовах економічної і фінансової самостійності суб'єкти господарювання формують джерела розширеного відтворення за рахунок власних фінансових ресурсів, залучених на акціонерній основі, або на пайових засадах грошових коштів інших підприємств, використання банківських кредитів, бюджетних асигнувань та ін. Додатковими джерелами фінансового забезпечення можуть бути кошти, мобілізовані на ринку цінних паперів, іноземні інвестиції.

Фінансове забезпечення розширеного відтворення може здійснюватись у таких формах:

- *бюджетне* фінансування як надання коштів з бюджету на безповоротних засадах;
- *кредитування* - це надання коштів на принципах повернення, платності, строковості і-забезпеченості;
- *самофінансування* передбачає відшкодування видатків суб'єктів господарювання з основної діяльності та її розвитку за рахунок власних джерел. Принцип самофінансування допускає залучення кредитних ресурсів;
- *оренда* (лізинг) - це передання майна у користування за певну плату і на певний строк;
- *інвестування* - процес вкладення грошей у ті чи інші об'єкти з розрахунком на збільшення їх вартості, а також отримання додаткового доходу.

Фінансове регулювання економічних і соціальних процесів відбувається насамперед через перерозподіл частини доходів підприємств і організацій, а також населення і спрямування цих коштів у бюджети та державі цільові фонди для задоволення державних потреб. Є багато цікавих прикладів державного регулювання економіки через систему оподаткування. Так, у

Швеції в роки піднесення стягувався особливий податок на інвестиції з метою стримування їх зростання, в періоди економічних спадів він знижувався або скасовувався для заохочення надходжень капіталів. У цій країні застосовувалася також система інвестиційних резервів: монополіям дозволялося до 40 % комерційних доходів відкладати в інвестиційні резерви, які не підлягали оподаткуванню. У періоди спадів ці резерви залучалися для розширення капіталовкладень. Щоб прискорити концентрацію капіталу в США у процесі злиття компаній, новостворена компанія звільнялася від податків протягом року, якщо хоч би одна з об'єднаних компаній була збитковою". У Франції для компаній, які злилися чи реорганізувалися, надавалося відстрочення на сплату податків, деякі види акцій звільнялися від оподаткування. Свого часу в багатьох країнах широкого розвитку набула система протекціонізму - через установа високі митних податків на імпорту держави підтримували високі ціни на внутрішньому ринку, розвивався демпінг як один із засобів економічної боротьби за переділ ринків.

Конкретними формами здійснення розподілу і перерозподілу створеної вартості є фінансові важелі, до яких відносять податки, обов'язкові збори, норми амортизаційних відрахувань, норми витрачання коштів у бюджетних установах, орендну плату, процент за кредит, дотації, субсидії, субвенції, штрафи, пеню, премії та ін. Особливістю фінансових важелів є те, що вони ґрунтуються на врахуванні економічних інтересів держави, підприємств, організацій, населення.

У складі **фінансових стимулів розвитку виробництва і підвищення його ефективності** можна виділити:

- бюджетні стимули;
- ефективне інвестування фінансових ресурсів;
- фінансові пільги і санкції.

За образним виразом Нобелівського лауреата В. Леонтєва, щоб народногосподарський корабель набрав швидкості й не збився з курсу, потрібні вітрила приватного підприємництва і кормило загальнонаціональної

економічної стратегії. Не випадково в країнах з розвинутою ринковою економікою державне фінансове регулювання широко використовується у господарській практиці.

Кудряшов В.П. у навчальному посібнику “Фінанси” , що фінанси відіграють важливу роль в економічному і соціальному розвитку. Вони забезпечують залучення суб'єктами діяльності економічних ресурсів, розподіл ВВП і національного багатства, обіг економічних ресурсів, використання економічних важелів управління та контролю. За допомогою фінансів здійснюється організація ефективного використання залучених економічних ресурсів, створення резервів, використання майбутніх доходів з метою забезпечення поточної діяльності та ін.

Так, підприємницька діяльність в формі акціонерного товариства розпочинається з формування статутного фонду. Він може бути створений шляхом внесків грошових коштів, матеріальних, і нематеріальних цінностей, цінних паперів та ін. Одержані кошти використовуються для забезпечення господарської діяльності. В процесі її проведення постійно вирішуються питання щодо залучення додаткових економічних ресурсів у разі їх недостатності. І, навпаки, надмірний їх обсяг, який не використовується в господарському процесі потребує зменшення. Визначення ціни продукції і умов її реалізації проводиться з урахуванням дії фінансових факторів. Кошти, одержані від проведення фінансово-господарської діяльності спрямовуються на заміщення необоротних і поточних активів, виконання зобов'язань перед бюджетом, іншими суб'єктами господарювання, формування прибутку підприємств.

У якості об'єктів фінансових відносин виступають фінансові ресурси. Фінансові ресурси - це сукупність фондів, які приймають участь в забезпеченні діяльності суб'єктів і здійснюють обіг в грошовій формі. Фінансові ресурси завжди знаходяться у власності тих чи інших суб'єктів і використовуються для вирішення поставлених задач. До складу фінансових ресурсів відносяться активи, які залучаються до проведення господарських або негосподарських

операцій. Обіг фінансових ресурсів між суб'єктами відображається збільшенням або зменшенням цінностей та відповідних зобов'язань. Тому обіг фінансових ресурсів передбачає врахування змін у складі як активів, так і зобов'язань суб'єктів діяльності.

Фінансові ресурси завжди є обмеженими. Тому їх залучення потребує створення певних умов. Фінансові ресурси можуть бути мобілізовані тільки тими суб'єктами, які мають можливості їх раціонального використання. Надання фінансових ресурсів певним суб'єктам, як правило, передбачає їх повернення в установлені строки, платність, забезпечення, цільовий характер "використання та виконання інших вимог. Разом з тим, фінансові ресурси можуть надаватись суб'єктам і на безповоротній основі. Таю операції мають місце в процесі емісії і розміщення акцій, державного фінансування, безоплатної передачі ресурсів та ін.

Обіг фінансових ресурсів відображається в змінах фінансових активів та зобов'язань. Фінансові активи - це такі активи, які використовуються суб'єктами в процесі проведення фінансових операцій. Згідно із Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" до фінансових активів відносяться кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та права вимоги боргу, що не віднесеш до цінних паперів До складу коштів входять грошові активи в національній та іноземних валютах, дебіторська заборгованість, фінансові вкладення та ін Цінні папери - це грошові документи, що засвідчують права власності чи відносини позики.

Основою фінансів в Україні є державні фінанси.

Державні фінанси - це один із важливих елементів фінансової системи країни, їх формування і використання забезпечує фінансування функцій державного управління, розвитку державного сектора економіки, реалізації соціальних програм, проведення міжнародних операцій та ін. До державних фінансів мобілізуються значні обсяги ресурсів. Так, в Україні частка ВВП, яка розподіляється за участю держави, складає більше 40% Питання формування і використання фінансових ресурсів держави стосується кожного громадянина,

оскільки вони пов'язані з виплатою податків та зборів, а також фінансуванням економічних і соціальних програм, забезпеченням зайнятості, динаміки економічного розвитку, стабільності національної валюти та ін.

Державні фінанси - це сукупність фінансових ресурсів, які знаходяться у власності держави і використовуються для забезпечення виконання її функцій. Розвиток державних фінансів має об'єктивні основи. Вони використовуються з метою вирішення задач, які повністю або частково фінансуються без використання ринкових механізмів. До них, зокрема, відносяться: регулювання економічних та соціальних процесів, проведення структурної перебудови економіки, захист навколишнього середовища, боротьба з монополізмом і захист прав покупців, розвиток соціального забезпечення і соціального страхування, фінансування освіти, підготовки і перепідготовки кадрів, надання медичних послуг населенню та ін.

Державні фінанси включають фінансові ресурси, які знаходяться в загальнодержавній власності, у власності АР Крим і комунальній власності. Суб'єктом права загальнодержавної власності є держава в особі Верховної Ради України. Суб'єктами права комунальної власності є адміністративно-територіальні одиниці в особі обласних, районних, міських, селищних і сільських рад. Загальнодержавну власність складає земля, майно, що забезпечує діяльність державних органів, установ та структур, енергетична система, транспорт загального користування, кошти Державного бюджету, центральний банк, державні банки, державні резервні, страхові та інші фонди, майно державних підприємств і установ та інше майно. Державні фінанси складають основу суверенітету України і забезпечують її економічний та соціальний розвиток.

Загальнодержавні фінанси забезпечують фінансування тих заходів, які мають загальнодержавний характер. Зокрема, до них відносяться: фінансування діяльності органів державної влади та управління, проведення регулювання соціально-економічного розвитку, здійснення перерозподілу ВВП між територіями, галузями і прошарками населення та ін. Формування і

використання місцевих фінансів є основою забезпечення діяльності місцевих органів влади і управління. На них покладаються, зокрема функції забезпечення потреб регіонів в ресурсах, фінансування діяльності комунальних підприємств і установ, організація роботи навчальних закладів, охорони здоров'я та ін.

Податкові надходження Зведеного бюджету України за січень-листопад 2014-2015 років представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Податкові надходження Зведеного бюджету України за січень-листопад
2014-2015 років [20]

Показники	Факт, млн. гривень		Темпи росту у порівнянні з відповідним періодом минулого року, у відсотках
	2014 рік	2015 рік	
Доходи	408 261,5	584 732,1	143,2
податок та збір на доходи фізичних осіб	66 433,9	88 154,8	132,7
податок на прибуток підприємств	38 117,4	36 474,8	95,7
податок на додану вартість, у т.ч.:	120 457,8	162 677,4	135,0
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт)	73 913,0	96 573,5	130,7
відшкодування ПДВ	-48 922,5	-58 919,3	120,4
ПДВ з ввезених на територію України товарів	95 467,2	125 023,1	131,0
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	25 728,0	34 651,0	134,7
акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	15 073,4	22 142,3	146,9
рентна плата за користування надрами	16 571,7	28 585,8	172,5
земельний податок та орендна плата	11 080,6	13 514,3	122,0
ввізне мито	11 003,2	35 294,9	у 3,2 р.б.

Отже, доходи Зведеного бюджету від податкових надходжень активно зростають, проте менше, ніж річна інфляція та девальвація.

Найбільше зросли доходи від ввізного мита – у 3,2 раза та доходи від рентної плати за користування надрами – на 72,5%. Зросла ефективність контролю за підакцизними товарами – надходження від акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) зросли на 34,7%, а доходи від акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) зросли на 46,9%.

Доходи від податку та збору на доходи фізичних осіб та доходи від податку на додану вартість зросли відповідно на 32,7% та 35%.

Тільки доходи від податку на прибуток зменшились на 4.3%.

Показники виконання видаткової частини Зведеного бюджету України за січень-листопад 2014-2015 років відображені у таблиці 2.

Таблиця 2.

Показники виконання видаткової частини Зведеного бюджету України за січень-листопад 2014-2015 років[20]

Показники	Факт, млн. гривень		Темпи росту у порівнянні з відповідним періодом минулого року, у відсотках
	2014 рік	2015 рік	
Видатки	458 332,0	561 512,4	122,5
Загальнодержавні функції (без обслуговування боргу)	24 356,8	26 714,6	109,7
Обслуговування боргу	43 517,9	78 547,9	180,5
Оборона	20 841,3	41 945,3	у 2,0 р.б.
Громадський порядок, безпека та судова влада	37 078,8	45 282,5	122,1
Економічна діяльність	40 210,1	43 052,9	107,1
Охорона навколишнього природного середовища	2 844,6	4 187,4	147,2
Житлово-комунальне господарство*	14 764,9	9 643,1	65,3
Охорона здоров'я	48 539,4	58 523,2	120,6
Духовний та фізичний розвиток	12 291,3	13 946,0	113,5
Освіта	88 058,8	97 517,8	110,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	125 827,9	142 151,6	113,0

Усі ланки державних фінансів є відносно самостійними, та тісно пов'язаними одна з одною. Центральним елементом системи державних фінансів є державний бюджет, який формується на загальнодержавному, республіканському та місцевому рівнях. Державний бюджет забезпечує

фінансування функцій держави на різних рівнях. Державні цільові фонди створюються з метою забезпечення цільових програм, які виконуються державою. Державний кредит застосовується для залучення коштів, що використовуються на умовах позики. Ресурси державних підприємств використовуються для виконання функцій державного управління та підприємницької діяльності. Резервні та страхові фонди створюються з метою фінансування заходів, які проводяться в надзвичайних ситуаціях.

Державний бюджет - це одна з найважливіших ланок державних фінансів. За допомогою державного бюджету здійснюється мобілізація фінансових ресурсів державою і їх використання з метою забезпечення функцій держави. Формування надходжень до бюджету проводиться в процесі перерозподілу доходів, що створюються в країні. Кошти державного бюджету направляються на забезпечення соціально-економічного розвитку держави. В перекладі з англійської мови бюджет означає мішок, королівські фонди, які використовуються з метою забезпечення державних витрат. Такі фонди є основою фінансування державних видатків.

Величина та структура доходів і видатків державного бюджету визначаються багатьма факторами. Формування доходів передбачає стягнення податкових платежів і одержання неподаткових та інших надходжень. Як перша так і друга група мають певні межі, а також багато в чому залежать від прийняття політичних рішень і організації виконання бюджету за доходами.

Податкові надходження Державного бюджету України за січень-листопад 2014-2015 років відображені у таблиці 3.

Таблиця 3.

Податкові надходження Державного бюджету України за січень-листопад 2014-2015 років[20].

Показники	Факт 2014 рік, млн.гривень			Факт 2015 рік, млн.гривень			Темпи росту у порівнянні з відповідним періодом минулого року, у відсотках		
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього
Доходи	278 463,9	40 609,0	319072	4528214	27 038,5	459853	162,6	66,6	150,4
Податок та збір на доходи фізичних осіб, у т.ч.:	10 589,3	0,0	10 589,3	39 913,7	0,0	39 913,7	у 3,8 р.б.	-	у 3,8 р.б.
<i>військовий збір</i>	<i>1 885,2</i>	<i>0,0</i>	<i>1 885,2</i>	<i>8 052,9</i>	<i>0,0</i>	<i>8 052,9</i>	<i>у 4,3 р.б.</i>	-	<i>у 4,3 р.б.</i>
<i>податок на доходи фізичних осіб із доходу у вигляді процентів</i>	<i>1 621,7</i>	<i>0,0</i>	<i>1 621,7</i>	<i>7 514,9</i>	<i>0,0</i>	<i>7 514,9</i>	<i>у 4,6 р.б.</i>	-	<i>у 4,6 р.б.</i>
податок на прибуток підприємств	37 764,8	109,0	37 873,9	32 436,9	60,8	32 497,7	85,9	-	85,8
податок на додану вартість, у т.ч.:	126 299,9	-5 842,0	120 457,8	162 038,6	638,8	162 677,4	128,3	-	135,0
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	72 927,0	986,0	73 913,0	95 934,8	638,8	96 573,5	131,5	-	130,7
відшкодування ПДВ	-42 094,4	-6 828,1	-48 922,5	-58 919,3	0,0	-58 919,3	140,0	-	120,4
ПДВ з ввезених на територію України товарів	95 467,2	0,0	95 467,2	125 023,1	0,0	125 023,1	131,0	-	131,0
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	23 386,9	2 182,4	25 569,3	34 651,0	0,0	34 651,0	148,2	-	135,5
акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	2 526,6	12 546,8	15 073,4	22 142,3	0,0	22 142,3	у 8,8 р.б.	-	146,9
рентна плата за користування надрами	15 158,7	0,0	15 158,7	27 580,4	0,0	27 580,4	181,9	-	181,9
ввізне мито, у т.ч.:	9 777,5	1 225,7	11 003,2	35 294,9	0,0	35 294,9	у 3,6 р.б.	-	у 3,2 р.б.
<i>додатковий імпорتنний збір</i>	-	-	-	<i>22 082,8</i>	<i>0,0</i>	<i>22 082,8</i>	-	-	-

Податкові надходження Державного бюджету також зростають, проте менше, ніж річна інфляція та девальвація.

Зросли доходи від ввізного мита – у 3,2 раза та доходи від рентної плати за користування надрами – на 81,9%. Зросла ефективність контролю за підакцизними товарами – надходження від акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) зросли на 35,5%.

Доходи від податку та збору на доходи фізичних осіб зросли у 3.8 раза.

Тільки доходи від податку на прибуток зменшились на 14.2%.

Величина і структура видатків детермінуються історичними, економічними, політичними та іншими факторами.

Показники виконання видаткової частини Державного бюджету України за січень-листопад 2014-2015 років відображені у таблиці 4.

Таблиця 4.

**Показники виконання видаткової частини Державного бюджету України
за січень-листопад 2014-2015 років[20]**

Показники	Факт 2014 рік, млн.гривень			Факт 2015 рік, млн.гривень			Темпи росту у порівнянні з відповідним періодом минулого року, у відсотках		
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Всього
Видатки	326 624,3	51 718,0	378342	455243	25 783,8	481027	139,4	49,9	127,1
Загальнодержавні функції (без обслуговування боргу)	14 388,5	1 536,7	15 925,2	14 321,9	1 231,4	15 553,3	99,5	80,1	97,7
Обслуговування боргу	42 211,8	0,0	42 211,8	77 033,2	0,0	77 033,2	182,5	-	182,5
Оборона	19 762,0	1 077,3	20 839,3	39 710,1	2 229,8	41 939,9	у 2,0 р.б.	у 2,1 р.б.	у 2,0 р.б.
Громадський порядок, безпека та судова влада	33 123,6	3 741,4	36 865,0	37 704,4	7 318,2	45 022,6	113,8	195,6	122,1
Економічна діяльність	16 264,1	16 038,5	32 302,6	25 544,2	2 680,2	28 224,4	157,1	16,7	87,4
Охорона навколишнього природного середовища	995,5	1 108,2	2 103,6	2 248,3	806,2	3 054,5	у 2,3 р.б.	72,8	145,2
Житлово-комунальне господарство	31,9	41,6	73,5	0,0	8,4	8,4	-	-	-
Охорона здоров'я	6 288,2	1 467,8	7 756,0	6 922,8	1 199,9	8 122,7	110,1	81,7	104,7
Духовний та фізичний розвиток	4 057,4	211,3	4 268,7	5 665,7	267,2	5 932,9	139,6	126,4	139,0
Освіта	17 193,9	8 164,7	25 358,7	16 986,3	9 086,0	26 072,3	98,8	111,3	102,8
Соціальний захист та соціальне забезпечення	67 553,4	5 980,2	73 533,5	81 982,9	213,3	82 196,2	121,4	3,6	111,8
Міжбюджетні трансферти	104 754,0	12 350,3	117 104,2	147 124,0	743,0	147 866,9	140,4	-	126,3

Формування раціонального співвідношення між доходами і видатками державного бюджету здійснюється в процесі взаємодії багатьох гілок державної влади шляхом участі в бюджетному процесі.

Бюджетний дефіцит — це перевищення видаткової частини бюджету над доходною. За умов ідеального становища в економіці дефіцит відсутній. Адже держава може оптимально зіставляти обсяг своїх видатків відповідно до фінансових можливостей без будь-якої шкоди для суспільства.

Граничний обсяг дефіциту держбюджету на 2015 рік передбачили на рівні 3,7% ВВП - 63,7 млрд гривень - без урахування дефіциту НАК "Нафтогаз України". Граничний обсяг дефіциту держбюджету передбачали на рівні 63,669 млрд гривень[21].

Профіцит бюджету — перевищення доходів бюджету над його видатками. Профіцит бюджету як явище властивий окремим місцевим бюджетом України.

Розділ 3. Аналіз проблем функціонування фінансової системи в Україні та шляхи їх вирішення

Для ефективного управління економікою розроблені основні напрями управління фінансами з метою стабілізації розвитку України:

1. Впровадження заходів з питань підвищення платоспроможності населення і суттєвого збільшення обсягів внутрішнього ринку. До інструментів, що можуть бути використані з метою реалізації таких заходів, відносяться: підвищення межі прожиткового мінімуму, збільшення мінімальної заробітної плати, впровадження заходів, що мають за мету підвищення заробітної плати і досягнення раціональної частки в структурі ВВП, збільшення соціальних виплат, розширення підприємницької діяльності та ін.

2. Проведення зваженої інвестиційної політики з метою формування раціональної структури економіки країни, реструктуризації і санації крупних приватизованих підприємств. Задля вирішення таких задач державні органи управління повинні створити необхідні умови для формування і використання інвестицій в народне господарство. Зокрема, сюди можна віднести: збільшення інвестицій за рахунок коштів державного бюджету та державних цільових фондів, створення умов для розширення інвестиційної діяльності підприємств, установ та громадян; залучення коштів з-за кордону з метою збільшення інвестиційного потенціалу країни на вигідних умовах.

3. Створення умов для відродження вітчизняного виробництва, формування достатніх обігових коштів для підприємств всіх форм власності; скорочення обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості. Задля досягнення цієї мети державні органи управління повинні скоординувати зовнішньоекономічну політику у напрямку забезпечення пріоритетного розвитку вітчизняного виробника, введення в обіг фінансових інструментів, здатних забезпечити погашення взаємозаборгованості підприємств і установ в умовах наявності зважених обмежень у грошово-кредитній сфері, скорочення рівня бартеризації економіки.

4. Забезпечити перехід від жорсткої грошово-кредитної політики до зваженої. З цією метою проводити регулювання грошової маси в обігу з урахуванням інфляції, забезпечення народного господарства грошовими коштами, необхідності проведення санації підприємств, досягнення раціональної плати за кредитні ресурси, збільшення обсягів кредитування юридичних і фізичних осіб.

5. Проведення кардинальних змін в системі оподаткування. Зменшення кількості (або якості) податків і зборів, їх фіскального тиску; впровадження заходів з детінізації економіки та поверненню вивезених капіталів в Україну; збільшенню притоку іноземних капіталів.

6. Розробка і реалізація заходів з метою збалансування державного бюджету. Досягнення раціональної величини і структури доходів державного бюджету забезпечення достатніх доходів місцевих бюджетів; впровадження доцільної і прозорої структури і обсягів державних видатків на всіх рівнях; забезпечення раціонального використання державних коштів.

7. Управління державним боргом з метою досягнення його раціональної величини і структури. Для цього здійснювати залучення коштів на найбільш сприятливих умовах. Використання коштів, залучених в процесі формування державного боргу повинно проводитися на найбільш доцільній і ефективній основі.

8. Для забезпечення прискореного розвитку фінансового ринку і фінансової інфраструктури в Україні потребують реалізації заходи з забезпечення захисту фінансових інвестицій, перетворення фінансових інструментів, емітованих суб'єктами господарювання в ліквідні активи, розширення операцій емітентів з цінними паперами, досягнення раціональних меж розвитку фінансового ринку і фінансової інфраструктури.

9. Проведення реформи системи соціального страхування та пенсійного забезпечення з метою формування необхідних ресурсів для проведення передбачених виплат, а також збільшення фінансових інвестицій.

10. Розробити та впровадити в життя заходи з метою зміцнення

банківської системи країни та обсягів кредитних ресурсів, що надаються фізичним і юридичним особам. Для цього доцільно більш активно залучати іноземні капітали до фінансування банківської системи, проводити менш жорстку грошово-кредитну політику, зменшити податковий тиск на комерційні банки.

11. З метою послаблення доларизації економіки провести заходи зі зменшення тінізації економіки, надання гарантій вкладникам коштів в цінні папери і депозити, зменшити податкове навантаження на проведення фінансових операцій[12,с.343].

Необхідною умовою зміцнення дохідної бази бюджетів усіх рівнів є невідкладне прийняття поправок до Податкового кодексу, проведення на його основі радикальної податкової реформи. Метою реформи є реалізація триєдиного завдання:

- відчутно послабити податковий тиск;
- спростити процедури податкового адміністрування;
- створити надійний захист прав платників податків[14, с.81].

Отже, головними напрямками вдосконалення управління доходами бюджету є покращення діяльності податкової і фіскальної системи держави.

1. Аналіз накопичених у фіскальній сфері суперечностей свідчить про те, що вітчизняна податкова система не склалася як єдиний організм, у якому узгоджені всі функціональні підсистеми.

2. Методологія ефективних трансформацій податкової системи диктує необхідність: уточнення цілей податкової політики; поглиблення концептуального забезпечення податкових реформувань; обрання відповідних пріоритетів; розробки конкретних заходів, які повинні бути функцією обраної мети, а не навпаки, як це має місце у сучасній практиці; удосконалення механізму функціонування окремих елементів податкової системи.

3. У новій податковій системі необхідно визначитися з такими основними поняттями податкової системи, як податок, збір, платіж, платник податків тощо. Практика їх використання без відповідного тлумачення ускладнює

податкову систему, її сприйняття платником і стає на заваді ефективності податкових відносин. Наприклад, поняття платника податків, наведене у чинному законодавстві, включаючи в себе лише обов'язок сплачувати податок, не останньою мірою зумовлює той факт, що на практиці платником податків вважається, насамперед, підприємець. Фізична особа дещо відокремлюється, переноситься на другий план, у той час, як світова практика заснована на зворотному.

4. Зважаючи, що у короткостроковому періоді відсутні можливості суттєвого розширення бази оподаткування, слід особливо виважено підходити до формування бюджетних доходів. Зменшуючи ставки податків, потрібно мати резерви для компенсації бюджетних втрат. На жаль, деякі прихильники заміни ПДВ на податок з реалізації не тільки не визначають такі резерви, а й паралельно виступають за відміну податку на прибуток. Це здатне ще більше посилити бюджетні проблеми. Враховуючи рівень надходжень до державного бюджету від справляння податку на прибуток, у результаті слід очікувати виникнення суттєвого дефіциту бюджету.

5. Поряд з тим, потреба раціоналізації податкової стратегії висуває вимогу критичного ставлення до існування ряду інших податків, які формують сучасну податкову систему. Їх існування свідчить про те, що податкова система існує не задля забезпечення пріоритетів фізичних осіб та підприємств, а навпаки — суб'єкти оподаткування існують тільки як засіб забезпечення державного бюджету доходами.

Систематизуючи дослідження вітчизняних науковців з питань шляхів оптимізації видатків Державного бюджету України, вважаємо, що всі заходи можна поділити на дві групи: структурні та організаційні (рис. 2).

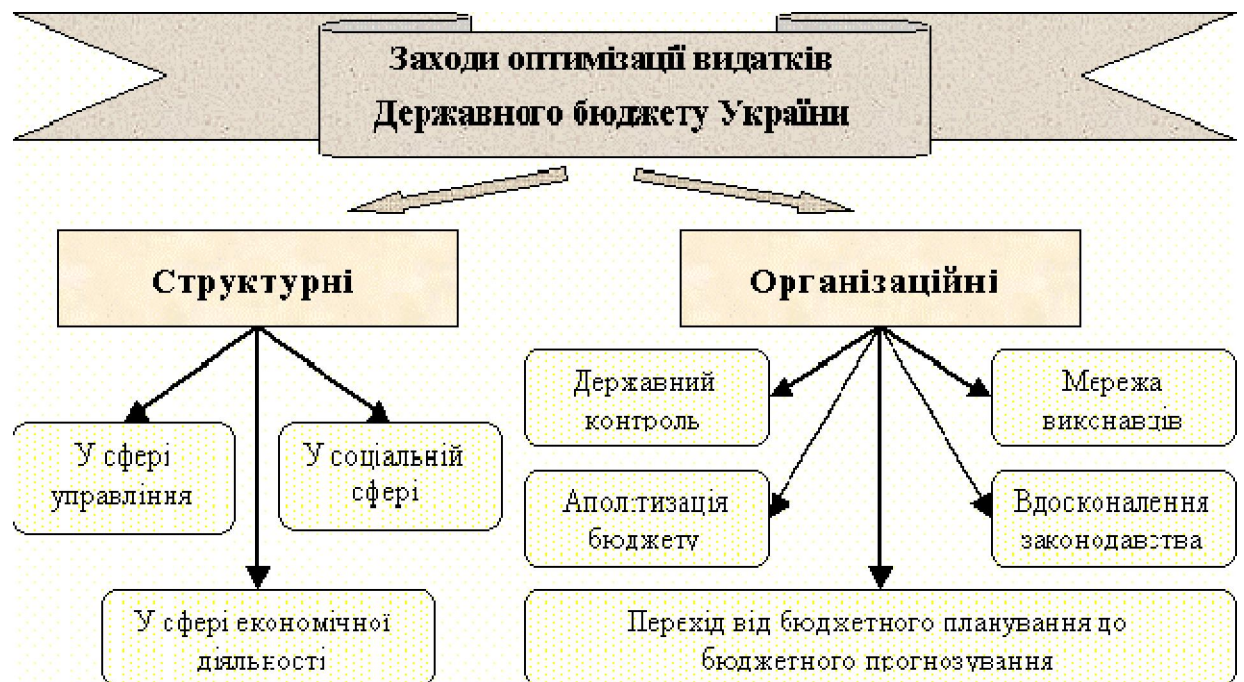

Рис. 1. Заходи оптимізації складу та структури видатків Державного бюджету України

Структурні заходи займають головне місце в процесі оптимізації складу видатків Державного бюджету. Ці заходи стосуються зміни пріоритетів фінансування, а саме:

1. У сфері управління – зменшення до оптимального рівня (стабілізація) видатків на утримання органів державно влади і управління, судів і прокуратури, а також упорядкування структури названих органів.
2. У сфері економічної діяльності – збільшення до оптимального рівня видатків державним підприємствам для підтримання їх рівня розвитку та сприяння їх стабілізації. Серед цих видатків першочерговому фінансуванню підлягають сільське господарство, паливно-енергетичний комплекс та обробна промисловість. Фінансування саме цих напрямків обумовлено тим, що в Україні: для сільського господарства є сприятливі кліматичні умови і найкраща земля (чорнозем); для паливно-енергетичного комплексу – велика кількість копалин, але низький рівень їх фінансування, а з тим і видобування, що є причиною залежності від інших країв (приклад, Росія - газ); для обробної промисловості – високоякісна сировина, яка замість обробки експортується в

інші країни, а після переробки знову скуповується Україною. Однак з метою зменшення тиску на Державний бюджет України пропонується часткова приватизація підприємств державної власності, тобто продаж частки, яка не перевищує 49 %. Це надасть можливість здійснювати постійний контроль і керівництво з боку держави, а також сприятиме активній підприємницькій діяльності на підприємствах України [13, с. 111-112, с. 143].

3. У соціальній сфері – раціоналізація видатків на соціальну сферу (перегляд пільг, поширення платних послуг, перегляд рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму); оптимізація видатків бюджету без скорочення пільг за рахунок послідовного впровадження госпрозрахункових форм фінансування установ, зокрема самофінансування; формування системи підтримки культури, передусім недержавних організацій, різних фондів, з метою створення умов для продукування ними національно-культурного продукту, що сприятиме зниженню навантаження на державну скарбницю та реалізації державної політики у сфері культури і духовності. Наприклад, Європа отримує близько 30 % надходжень до бюджету від продажу культурного продукту. Також заходом на шляху до оптимізації соціальних видатків з Державного бюджету України є надання певних переваг при проведенні меценатства, спонсорства та благодійності, які будуть полягати в зменшенні податкового навантаження, можливості отримання відстрочки та розстрочки плати податків тощо.

Щодо організаційних заходів, то в останні роки вони набувають важливого значення. Це обумовлено тим, що зниження рівня виконання Державного бюджету України по видатках у переважній більшості пов'язано з процесом розподілу видатків серед розпорядників бюджетних коштів, а також неповним виконанням бюджетних програм. Серед цих заходів важливе значення для оптимізації видатків Державного бюджету України мають такі:

1. Організація державного контролю за використанням бюджетних ресурсів. Слабкість державного контролю спричиняє розвиток негативних явищ в економіці країни. При цьому, перед тим як виділяти фінансову допомогу

регіонам, необхідно спочатку перевірити, як вона використовувалася в минулі роки. Якщо було неефективне використання фінансової допомоги, то доцільно таким регіонам допомоги не надавати.

2. Затвердження обґрунтованого та ефективного бюджету. Державний бюджет України «як головний фінансовий план» став віддзеркаленням відповідних поглядів та інтересів, недосконалого менеджменту та відсутності ефективних технологій у прийнятті рішень. Виходячи з цього затвердження Закону України «Про Державний бюджет» на відповідний бюджетний рік часто стає предметом пошуку компромісних рішень різних політичних сил, а не пошуком оптимальних рішень з метою надання суспільних благ з максимальним рівнем ефективності за наявних ресурсів.

3. Оптимізація мережі виконавців бюджетних програм для того, щоб на одне завдання припадала мінімальна їх кількість.

4. Найважливіше – це узгодженість бюджетного і податкового законодавства стосовно тих норм, які забезпечують збалансованість дохідної та видаткової частин та мінімізують кількість внесених змін до діючих законів протягом бюджетного періоду. Оскільки державні видатки «носять публічний характер і виникають виключно на підставі нормативно-правових актів», держава повинна мати дієві правові норми та ефективні методи регулювання та управління потоками державних коштів.

5. Перехід від бюджетного планування до бюджетного прогнозування на основі досвіду багатьох країн світу (США, Австралії), що надасть можливість поставити стратегічні цілі та визначити шляхи їх досягнення. Тому, з'явиться можливість виявлення недоліків в бюджетній політиці та їх усунення.

Таким чином, проведення всіх перелічених заходів сприятиме оптимізації видатків Державного бюджету України і дозволять розробити та впровадити виважену фіскально-бюджетну політику, в якій буде враховано досвід провідних країн світу, що в кінцевому підсумку надасть можливість сформувати в Державному бюджеті прерогативні статті видатків держави.

Висновки

Фінанси - це одна із важливих складових частин практично кожного виду діяльності. Зокрема, вони є невід'ємною стороною діяльності державних органів управління, підприємств, об'єднань підприємств і установ, фізичних осіб, партій, добродійних організацій, міжнародних корпорацій та ін. Фінанси пов'язані з формуванням, обміном, розподілом і використанням валового внутрішнього продукту (ВВП) і національного багатства. Проведення різноманітних видів діяльності передбачає мобілізацію грошових ресурсів, необхідних для забезпечення відповідної діяльності; розподіл мобілізованих фінансових ресурсів, та організацію раціонального використання мобілізованих ресурсів.

Фінанси - це діяльність суб'єктів пов'язана з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів з метою вирішення поставлених задач. До суб'єктів фінансових відносин відносяться державні органи управління, підприємства і установи, громадяни і групи громадян, іноземні інвестори, міжнародні фінансові організації та ін. Цілі, які ставлять перед собою ті або інші суб'єкти, залежать від сфери їх діяльності, організаційних форм, розвитку відносин з іншими суб'єктами та багатьох інших факторів.

Фінанси завжди існують в певній системі, яка складається з багатьох елементів. У якості елементів виступають суб'єкти фінансової діяльності, які здійснюють фінансові операції між собою. Кожен із суб'єктів здійснює операції з мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів, пов'язаних з проведенням певних видів діяльності. Такі операції проводяться в певних умовах і підлягають регулюванню з боку державних органів влади та управління. Тому розвиток фінансової системи передбачає наявність певного фінансово-кредитного механізму, в рамках якого здійснюються фінансові операції суб'єктів.

Важливу роль в управлінні фінансами відіграє фінансовий механізм. В ході управління процесом функціонування виробничих відносин держава

використовує різноманітні економічні та організаційно-правові методи і форми регулювання які в сукупності являють господарський механізм управління економікою країни. Фінансовий механізм є складовою частиною однієї з найважливіших підсистем господарського механізму.

Управління фінансами з боку державних органів влади відіграє важливу роль в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. З використанням фінансових важелів здійснюється управління грошовими потоками, що забезпечують реалізацію державних соціальних програм, розвитку підприємницької діяльності, залучення і використання інвестиційних ресурсів, обсягів кредитування економіки, надходження та відтік капіталів за межі країни та ш. В сучасних умовах основною метою проведення таких операцій є забезпечення стабільного, поступального, соціального і економічного розвитку держави. Заходи фінансового регулювання проводяться на різних рівнях: загальнодержавному, республіканському та місцевому. Координація їх проведення у напрямку досягнення визначених цілей - це також одна із важливих задач управління державними фінансами.

До основних напрямів управління державними фінансами з метою стабілізації розвитку України відносяться: 1. Впровадження заходів з питань підвищення платоспроможності населення і суттєвого збільшення обсягів внутрішнього ринку. 2. Проведення зваженої інвестиційної політики з метою формування раціональної структури економіки країни, реструктуризації і санації крупних приватизованих підприємств. 3. Створення умов для відродження вітчизняного виробництва, формування достатніх обігових коштів для підприємств всіх форм власності; скорочення обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості. 4. Забезпечити перехід від жорсткої грошово-кредитної політики до зваженої. 5. Проведення кардинальних змін в системі оподаткування. 6. Розробка і реалізація заходів з метою збалансування державного бюджету. 7. Управління державним боргом з метою досягнення його раціональної величини і структури. 8. Для забезпечення прискореного розвитку фінансового ринку і фінансової інфраструктури в Україні потребують

реалізації заходи з забезпечення захисту фінансових інвестицій, перетворення фінансових інструментів, емітованих суб'єктами господарювання в ліквідні активи, розширення операцій емітентів з цінними паперами, досягнення раціональних меж розвитку фінансового ринку і фінансової інфраструктури.⁹ Проведення реформи системи соціального страхування та пенсійного забезпечення з метою формування необхідних ресурсів для проведення передбачених виплат, а також збільшення фінансових інвестицій.¹⁰ Розробити та впровадити в життя заходи з метою зміцнення банківської системи країни та обсягів кредитних ресурсів, що надаються фізичним і юридичним особам. ¹¹ З метою послаблення доларизації економіки провести заходи зі зменшення тінізації економіки, надання гарантій вкладникам коштів в цінні папери і депозити, зменшити податкове навантаження на проведення фінансових операцій.

Державні фінанси - це один із важливих елементів фінансової системи країни, їх формування і використання забезпечує фінансування функцій державного управління, розвитку державного сектора економіки, реалізації соціальних програм, проведення міжнародних операцій та ін. До державних фінансів мобілізуються значні обсяги ресурсів. Державний бюджет - це план формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, що здійснюються органами державної влади на різних рівнях. За допомогою державного бюджету держава з одного боку, мобілізує кошти, необхідні для забезпечення розвитку країни. З іншого - витрачає їх з метою виконання функцій, що здійснюються на різних рівнях. Таким чином, частка валового внутрішнього продукту концентрується в складі державного бюджету та використовується з метою забезпечення економічного розвитку країни, вирішення соціальних проблем, утримання органів державного управління, забезпечення обороноздатності та ін.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Затверджена ВРУ 28.06.96// Відомості ВРУ. – 1996. - №30.
2. Податковий кодекс України // [www. sta. gov.ua](http://www.sta.gov.ua).
3. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 №2456-VI// Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 50-51
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» //Фінанси України, №2, 2014.
5. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» //Фінанси України, №5, 2015.
6. Бадида Марія. Податкова політика держави в період реформування економіки / М. Бадида//Вісник податкової служби, березень-квітень, 2012. – 65с.
7. Базилевич В. Д. Баластрик Л. О. Державні фінанси. Навчальний посібник / За заг. ред. Базилевича В. Д.- К.: Атіка, 2012.- 368 с.
8. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар / За редакцією О. В. Турчинова і Ц. Г. Огня. - К.: Парламентське вид-во, 2012. - 320 с.
9. Василик О.Д. Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. / О.Д. Василик– К.: Центр навчальної літератури, 2013. - 608с..
10. Василик О.Д. Теорія фінансів. Підручник. / О.Д. Василик – К.: НІОС. – 2011. – 416с.
11. Данілов О.Д., Фліссак Н.П. Податкова система та шляхи її реформування: Навчальний посібник. / О.Д. Данілов – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 216с.
12. Державні фінанси в транзитивній економіці: Навчальний посібник/Карлін М.І., Горбач Л.М., Ново сад Л.Я., та ін. За загальною редакцією доктора економічних наук, професора Карліна М.І. – К.: Кондор, 2013. – 220с.
13. Лисенко Г. Самостійне джерело доходів місцевого бюджету /

Г.Лисенко // Вісник податкової служби України.- 2014.- №41.

14. Нечай Н.В. Нариси з історії оподаткування. / Н.В. Нечай– К.: „Вісник податкової служби”, 2012. – 144с.,іл.

15. Романенко Фінанси:Підручник. / Романенко - К.: Центр навчальної літератури, 2013. - 312с.

16. Стюбен Нотон Л. Ефективна податкова система / Н. Л.Стюбен // Все про бухгалтерський облік. 2015. №15. С.18-28.

17. Ткаченко Н.М., Горова Т.М., Ільєнко Н.О. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність: Навчально-методичний посібник / Н.М.Ткаченко– К.: Алерта, 2014. – с.554.

18. Юридична енциклопедія: В 6 томах. Т.3: К-М / Редкол.: Ю.С.Шемчушенко (голова редкол.) та ін. – К.: „Українська енциклопедія” імені П.М. Бажана, 2001.- 792с.:іл.

19. Ярошенко Ф.О. , Павленко В.Л. Історія податків та оподаткування в Україні: Навчальний посібник. / Ф.О. Ярошенко– Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – 240с.

20. <http://www.minfin.gov.ua/news/view/pokazniki-vikonannja-bjudzhetu-ukraini-20142015-rik?category=bjudzhet-potochnogo-roku&subcategory=monitoring-vikonannja>

21. <http://tyzhden.ua/News/126994//> Дефіцит держбюджету на 2015 рік заклали на рівні 3,7% ВВП/ 2 січня 2015 року

22. www.doingbusiness.org